

Hooglandse Nieuwe

informatieblad voor alle geïnteresseerden
rondom de Hooglandse Vieringen van de
Ekklesia Leiden

negentiende jaargang, nr. 2
juni 2023

ONTKETENEN

Rapenburg 100
2311 CA Leiden
071-5134 558
info@ekklesialeden.nl
www.ekklesialeden.nl
www.rapenburg100.nl

Hooglandse Nieuwe is het (digitale) blad voor alle geïnteresseerden rondom de Hooglandse Vieringen van de Ekklesia Leiden. Het verschijnt viermaal per jaar (maart, juni, september, december)

Redactie Arie de Kluijver, Jasper Radder, Wim Schouten, Jan Slotboom, Myranda Wilbrink, Paulien van Yperen

Opmaak Jan Slotboom

Drukwerk Sylvia van Hoven

Downloaden
www.ekklesialeden.nl/hooglandse-nieuwe-online

Meeneemabonnement: 10 euro per jaar
Postabonnement: 20 euro per jaar
Nieuwe abonnees opgeven bij het secretariaat:
info@ekklesialeden.nl, en betalen door overschrijving op
NL66INGB 0004819829 o.v.v. abonnement HN 2023

Volgend nummer over: Profeteren
Kopij voor het nummer van 3 september uiterlijk
op zondag 20 augustus naar: hn@ekklesialeden.nl

PASTORES

- vacature
- *Rob van Waarde*, studentenpastor (PKN)
06-4193 5997, rob@rapenburg100.nl
- *Claudia Sarti*, lifecoach, claudia@rapenburg100.nl

Vereniging Ekklesia Leiden

Zie: www.ekklesialeden.nl

Dagelijks bestuur:

- *Robert van der Toorn*, voorzitter@ekklesialeden.nl
- vacant, secretaris@ekklesialeden.nl
- *Chris Gerritsen*, penningmeester@ekklesialeden.nl

Rekeningnummer: NL66 INGB 0004 8198 29
- voor alle vrijwillige bijdragen
- voor lidmaatschap: € 25

Stichting Diaconaal Fonds Hulpverlening LSE

Rekeningnummer: NL42 INGB 0003 3133 66
- voor alle diaconale giften

Beide rechtspersonen zijn erkend door de fiscus.
Uw giften zijn aftrekbaar.

In dit nummer over **ONTKETENEN**

3 Redactioneel

Wim Schouten

4 Hoop op bijbelse ontketening bij Leids Concilie

Otto Sondorp

6 Ontketenen

Jacintha Groen

7 Ontketenen en medemenselijkheid - Wim Kuin

7 Menswaardigheid - lezingen Studium Generale

8 Slavernijmonumenten Rotterdam en Amsterdam

9 Ontketenen - 160 tinten bruin

Wim Kuin

10 Ontketenen - 75 jaar Israël / Palestina

Jan Halin

12 Paneeltjes 'Voorbij de komma'

Jan & Jacqueline Halin

13 Mayschen Morghenstondt

Theo Kranenburg

14 Kemet in het RMO

Jasper Radder

16 Zwart met wit

Poes van Monique

17 Wat is de toekomst van de Ekklesia Leiden?

ChatGPT

18 Ontketenen

Jan Blok

20 Bouwen op een stevig fundament

René Fraters

21 Overlijden Huub Oosterhuis - bij Op1

Jacqueline van Peursen

22 Uit de kunst

Jasper Radder

23 Hans Feddema: polarisatie en dreigingen

24 Het gedicht van ... Wilmienneke Koppe

Van de redactie

Ontketenen

Wim Schouten

Keti Koti, ofwel ‘Gebroken Ketenen’; we zijn er in de Ekklesia afgelopen voorjaar druk mee geweest. Onder andere via het kunstproject van Wim Kuin en de bezinningsdag op 26 maart ‘Voorbij de komma!’.

Keti Koti gaat vooral over de afschaffing van de slavernij. Maar het verbreken van ketenen, ontketenen, heeft een veel bredere strekking dan dat. Het gaat om een universeel verschijnsel in de geschiedenis van mensen en volkeren. Een geschiedenis van knechten en ketenen.

Maar ook van het verbreken van die ketenen, van het breken met wat belemmert op de weg naar een goed en waarachtig leven. Die ketenen kunnen knechtende, onderdrukkende regimes zijn, maar ook vastgeroeste gewoonten en opvattingen, onbegrepen emoties, manipulerende marketingmannetjes of religieuze dogma’s.

Op de gevel van het Spinozahuis in Rijnsburg staat een vers van Dirk Camphuysen, de Huub Oosterhuis van de 17de eeuw. Onze Schola zou dat lied nog best kunnen zingen, zo actueel is het. Het inspireerde Theo Kranenburg om te beschrijven hoe persoonlijke en politieke vrijheid gediend zijn met begrip voor wat ons beweegt, waardoor we geen slaaf meer zijn van onze emoties.

Jasper Radder laat zien hoe onbegrip en emoties rond een tentoonstelling in het Museum van Oudheden tot ruzie kunnen leiden. Otto Sondorp beschrijft hoe bijbelse verhalen zoals de uittocht uit Egypte ons kunnen inspireren om ook in het hier en nu de zaken die onze wereld verkleinen, onze blik vernauwen en ons geluk in de weg staan op te ruimen en ontketend een nieuwe

toekomst in te gaan. Dat betreft hij ook op de Ekklesia die, wanneer we ons er maar voor open stellen, een onverwacht licht op een nieuwe toekomst laat zien.

Jan Blok komt in zijn bijdrage tot een soortgelijke boodschap. Wanneer alle leden van onze gemeenschap de ketenen van passiviteit afwerpen en zich actief gaan inzetten voor een nieuwe Ekklesia, dan maken we samen de toekomst. Voor hem is daarbij een nieuwe maatschappelijke relevantie van de Ekklesia bij mondiale en lokale vraagstukken belangrijk.

ChatGPT komt, desgevraagd door Jan Slotboom, tot eenzelfde soort aanbevelingen. Maar dan moeten we nog wel, met het favoriete lied van Wilmienke Koppe, uit staat en stand en wijsheid worden losgewoeld. De Huub Oosterhuis van onze eeuw, door Jacqueline van Peursen herdacht, deed dat met de Kerk van de jaren zestig en zeventig. Aan ons, om het nieuwe licht onder de inmiddels weer dik geworden schors van nu te leren zien.

Heel inspirerend en optimistisch stemmend is de bijdrage van Jacintha Groen over Keti Koti. Vooral treffend in haar stuk is de opmerking dat we ooit Keti Koti kunnen vieren met elkaar, zoals we nu ook met Spanjaarden 3 oktober kunnen vieren. Ook onderdrukkers zitten vast in het systeem, en worden bij het verbreken van de ketenen net zo goed bevrijd. Dat is een belangrijke les voor Israël en de Palestijnen waarover Jan Halin schrijft.

En dan is er uiteindelijk de poes van Monique van der Gaag. Die maakt ons duidelijk dat zij niet ontketend hoeft te worden, omdat vrijheid in haar genen zit gebakken. Een wereld vol mensen zo zorgeloos en vrij als de poes van Monique, maar wel wat minder zwart-wit. Laten we daar met elkaar aan werken!

Otto Sondorp

tot 1 juni jl. interim-
predikant bij de Ekklesia
Leiden

Hoop op bijbelse ontketening in het Leids Concilie

Als je de bijbel op het woord 'ontketenen' nazoeft, dan vind je, althans in de NBV 21, twee plekken waar dat woord voorkomt. In Jeremia en in de Psalmen. In beide gevallen gaat het om een daad van de Eeuwige, die een storm ontkeent. Omdat ik hier schrijf voor een oecumenisch publiek, heb ik er ook de Willibrord op nageslagen. En daar *steekt* op die plekken de storm *op*. Dat klinkt al minder furieus. Meer iets wat we al kennen, maar de kracht erachter is dezelfde.

Ik ben maar eens op zoek gegaan naar wat grondtalen ons zeggen als het gaat om ontketenen, bevrijden etc. Dan komen we bij betekenissen uit als 'wakker worden', 'ontwaken' en 'opstaan'.

Let op, we gaan hier exegetisch wel een vreemde weg: van een Nederlands woord naar het Hebreeuws en het Grieks. Terwijl we normaal het omgekeerde pad zouden afleggen. Want het gaat altijd mis als je ons moderne verstaan legt op wat de oude boeken ons willen zeggen. Of als we modellen bedenken waarmee we de oude woorden hanteerbaar willen maken.

Terug naar dat 'ontketenen'. Daarin zit in het afleggen van ketenen. Vandaar dat ik ook op zoek ging naar het bijbelse grondwoord voor ketenen. Nog eens die vreemde weg gegaan. Onwillekeurig denken we dan, misschien juist vanwege de actualiteit, aan slavernij. De kerken blijken daar ook een grotere rol in gespeeld te hebben, dan we dachten. Ketenen hebben bijbels gesproken betrekking op alles wat mensen kort houdt, wat mensen onderdrukt, ongelukkig maakt, verdrietig. Door toedoen van een ander. Oftewel: dat wat in de weg staat om mensen te worden zoals de Eeuwige bedoeld heeft.

In het woord 'ontketenen' zit echter nog wat anders: er komt iets in vrij dat energie geeft, er wordt iets ontketend, er gaat iets los. Je bent ontketend. Je wordt er krachtig van, vol energie, je wordt erbij bepaald dat je een ander leven mag leiden. Misschien is ontketenen ook bewustwording, je ergens

bewust van worden. Hoe de verhoudingen liggen in je eigen relaties en in de samenleving. Verhoudingen waarvan we ons niet altijd bewust zijn, maar die desastreus kunnen uitwerken. Bijvoorbeeld op onze mooie aarde.

Bewustwording blijkt ook steeds weer een grondtoon te zijn in de bijbelse overlevering. Je wordt je bewust van, ja van wat, ja van Wie. Een stem? Een woord, een inzicht, doorzicht? Zoals bij dat redactielid van een tijdschrift gebeurde. Ik zat met haar in die redactie. Ze was een dichteres en met haar was iets gebeurd. Er was iets in haar ontketend, vertelde ze jaren later in de bibliotheek van een klooster. Op het moment dat ik haar sprak, was ze gereed om in de orde te worden opgenomen. Nooit gedacht. Zij zelf ook niet. En toch gebeurde het. Ze was, zoals ze zei, ontwaakt.

Maar kijk naar Abraham en Sara, die zich los moeten maken van hun vertrouwde omgeving en die ontketend een andere onverwachte weg gaan. Ze stonden op en gingen. Centraal in de Tora staat dat meeslepende en allesbepalende verhaal van de bevrijding van het volk uit Egypte. Ze ontwaken en staan op. Wanneer de ketenen van slavernij letterlijk worden afgeworpen, toen het echt niet meer uit te houden was, toen er een wonderlijke hulp kwam die zorgde voor ontketening, bevrijding, waarna er een diep verlangen ontstond naar een eigen plek onder de zon. Mosje sprak en ging dit volkje voor, aarzelend, op een onbekende weg tot aan een diepe zee, die ineens begaanbaar bleek. Dat is het oerverhaal van Israël: ontketende geschiedenis waarin er ineens hoop was dat alles anders zou kunnen worden.

En ze hoorden (steeds weer) een Stem die hen bij de les hield. Die Stem die ook daar op de berg de wonderlijke tien woestijnwoorden sprak om er voor te zorgen dat je niet weer opnieuw gekneveld en geketend zou worden. Het werd het begin van een zoektocht met een open eind. Om buiten de

Slavenarbeid in het oude Egypte

ketenen te blijven. Overal waar dat volk kwam, zouden ze immers vreemdelingen zijn, die nergens rechten konden laten gelden. Ze wonen overal nergens thuis. Tot ze in Sion kwamen, waar ze een ontmoetingsruimte bouwden. Daarin kwam alles samen: die hele geschiedenis van ontketening, van bevrijding. Daar wordt samengeroepen, rond de tien woorden. Er is een Ekklesia: een opgeroepen vergadering. En ze leren er methoden om een nieuwe samenleving op te bouwen, niet op basis van macht en uitbuiting, maar in recht en trouw aan elkaar.

Het verhaal gaat door met horten en stoten, met vallen en opstaan, met ketenen en ontketening op weg naar de opgeroepen vergadering bij uitstek: het Koninkrijk van God. Daar waar ketenen zijn opgeborgen, waar mensen in hun vrijheid komen te staan en als vrije mensen leven naar de tien woorden. Want vrijheid kan alleen als we samen blijven afspreken hoe we met elkaar zullen omgaan.

Er was er later één die dat nog eens onder woorden bracht, die die geschiedenis ontketende, die de belichaming werd van de Stem, van het Koninkrijk. Met in het centrum van zijn gedachten en daden: volkomen dienstbaarheid aan de ander. In hem werd dat bevrijdingsverhaal van de eeuwen der eeuwen opnieuw ontketend, opnieuw verwoord, opnieuw geleerd. En weer kwamen er oproepen (ekklesia) voor vergaderingen, bijeenkomsten, ontmoetingen rond wat geleerd was en wat nog steeds gevierd en geleerd

mag worden, opdat we elkaar niet de kop in zullen slaan. Het met elkaar uithouden. Sterker nog: elkaar leren liefhebben.

Ook in de Ekklesia Leiden gebeurt dat als mensen samen komen, soms na een levenslang leerproces. Omdat men het gevoel had los te moeten komen van angsten en te knellende ontmoetingen, gevat in de eigen genen en het onbewuste. Eindelijk overwonnen. Ontketend. Opgestaan en thuis in de Ekklesia.

En nu klinkt in die Ekklesia een oproep om te vergaderen in een concilie waarmee men de geschiedenis van de ontketenden eer wil aandoen. Bewust raken van wat er knelt, op het spoor komen van wat openingen biedt en het opeens zien van nieuwe mogelijkheden. Zicht krijgen op gegroeide structuren, waardoor we kunnen bepalen wat wezenlijk is. Open staan voor nieuwe mogelijkheden, bijvoorbeeld in samenwerking met anderen in Leiden. Ook: nuchterheid over eindigheid, maar altijd op zoek naar een nieuw begin. De Ekklesia is, wie weet, opnieuw ontketend en gaat samen, onbevreesd en met open hart en verstand een liefdevolle toekomst tegemoet.

Jacintha Groen (rechts) legt een krans tijdens Ketikoti vorig jaar, bij het Museum Volkenkunde. Graag ziet zij ergens in de stad Leiden een officieel monument. (foto: Hielco Kuipers)

Ontketenen

Jacintha Groen

Als je in een creools milieu bent opgegroeid in Suriname ken je natuurlijk je geschiedenis van je land: van de plantages waar eerst - zeg maar vanaf begin 17de eeuw - inheemsen (indianen) en Afrikanen, mijn voorouders dus, als slaven moesten werken; tot 1873, toen de slavernij werd afgeschaft. Daarna kwamen de contractarbeiders uit India en het huidige Indonesië. Dat verleden heeft Suriname voor een groot deel gemaakt tot het wat het nu is, een door Nederland gecreëerde multiculturele samenleving, net als nu in Nederland. In Suriname hoorde je van dat verleden op school, maar je kreeg het vanzelf mee in het dagelijkse leven: via allerlei gewoontes, het eten, de spelletjes, liedjes en spreekwoorden en natuurlijk de vele verhalen van ouderen, zoals mijn overgrootmoeder, die nog geboren is onder slavernij.

In Nederland viel me op dat men weinig wist over Suriname en over het koloniaal verleden in het algemeen. Op school werd er niet veel aandacht aan besteed. Als basisschoolleerling ben ik dat zelf gaan doen. Vooral rond 1 juli vertelde ik daarover. Dat is de dag dat de slavernij werd afgeschaft. In Suriname wordt dat elk jaar uitbundig gevierd onder de naam "Keti Koti". Dat is Surinaams voor "Gebroken Ketenen". In 2002 was er voor het eerst een officiële herdenking en viering. Ik ging daar sindsdien ook naar toe, maar later dacht ik: waarom geen Keti Koti hier in Leiden? In 2013 organiseerde ik dat voor

het eerst kleinschalig bij ons in de wijk. Daarna kreeg het een grotere opzet. Ook in allerlei andere steden ontstonden tegelijkertijd initiatieven. Keti Koti of beter 'het koloniaal verleden' werd een nationaal thema. Steden en banken hebben in de laatste jaren excuses aangeboden voor hun rol in dat verleden. Tot zelfs de premier vorig jaar. Was dat het dan? Het antwoord voelt u wel aankomen...

Het verleden veroorzaakt wonden waar je niet zo makkelijk de angel uit haalt. Gesprekken over uitbuiting en racisme in de voormalige koloniën zijn niet makkelijk. Ik merkte bij mezelf verbazing en irritatie over de onwetendheid, de onverschilligheid en de subtiele vormen van discriminatie. Maar anderzijds is er ook irritatie onder Nederlanders, die voelen dat hun identiteit of cultuur wordt bezoedeld door die andere blik op het verleden en de invloed van migranten zelf. Die spanning blijft heel lang onuitgesproken, in jezelf, maar ook in de samenleving als geheel. Het is als een veenbrand, tot het doorbreekt en vlam vat. Dat gebeurt als er ophef ontstaat over zwarte Piet, Black Lives Matter, de toeslagenaffaire. Het debat is verhard nu. Mensen buitelen over elkaar heen met steeds extremere standpunten.

Maar ik blijf positief en geloof in de toekomst. Ook veenbranden doven ooit uit. Mijn voorbeeld is ds. Martin Luther King, die te midden van die heftige strijd voor burgerrechten in de Verenigde Staten, het oog gericht bleef houden op zijn droom.

Ik blijf me bezig houden met het thema van Keti Koti. Mijn kantoor heb ik nu omgetoverd in het 'Keti Koti-verhalenhuys'. Ik wil dat allerlei mensen daar hun verhalen kunnen vertellen. Verhalen uit alle landen, uit alle tijden. Verhalen brengen mensen dicht bij elkaar. Ik geloof in die traditie. Misschien zijn dat mijn Afrikaanse roots, wie zal het zeggen.

De multiculturele samenleving wringt en kraakt nu misschien, maar mensen schikken zich op den duur, mensen en culturen gaan versmelten. De toon van het gesprek zal veranderen. We zullen het vooral over de leuke dingen hebben. Het is net als 3 oktober. Niemand mokt meer over de strijd tussen Nederlanders en Spanjaarden of protestanten en katholieken. Dan zijn we pas echt ontketend.

Ontketenen en medemenselijkheid

Op 26 maart organiseerde de Ekklesia een bezinningsdag onder de titel: **Voorbij de komma!** Mooi programma, grote opkomst en de belofte om de dialoog voort te zetten.

Op 1 juni was ik in Utrecht op het *Internationaal symposium Kerken en Slavernij*. Ik word steeds meer gemotiveerd om het onderwerp verder te onderzoeken. Daarvoor zijn de Studium Generale-lezingen in september een goed middel!

(zie hieronder)

De *expositie* in de Lokhorstkerk op 23 en 24 september sluit daar op aan.

Maar eerst 150 leden voor *Songs of Freedom*, het optreden en het festival op 1 juli wordt vast fantastisch.

Voor meer informatie en vragen mail:

wjkuin@gmail.com

Wim Kuin - voorzitter kunstcommissie Ekklesia

Studium Generale van de Universiteit Leiden en de werkgroep Lezingen van de **Ekklesia Leiden** bieden weer een serie van vier lezingen aan. In augustus zullen flyers beschikbaar komen waarop de onderwerpen zijn toelicht.

Noemt u dat menswaardig?!

ma 4 sept	Geert Oostindie
Slavernij en kolonialisme	
ma 11 sept	Ernst Jan de Bruijn
Ongelijkheid in de samenleving	
ma 18 sept	Heleen Zorgdrager
Gender en diversiteit	
ma 25 sept	Kitty Zijlmans
Black and white	

19:30 - 21 uur **Lipsiusgebouw**, zaal 019, Cleveringaplaats, Leiden

studium **G**enerale
universiteit leiden

ekklesia
leiden
lezingen@ekklesialeiden.nl

Slavernijmonument van Alex da Silva. nabij de Lloydkade, Rotterdam, 9 meter lang en 4,5 meter hoog, gemaakt van cortenstaal, in de vorm van een schip, waar bovenop figuren hun vrijheid tegemoet dansen. De eerste is nog volledig geketend, de laatste is - al dansend - volledig losgebroken.

Nationaal Monument Slavernijverleden, Oosterpark, Amsterdam.
Gemaakt door Erwin de Vries in 2002

Ontketenen

Dit is precies het juiste woord
160 tinten bruin gaat over 160 verhalen
Bijbelse morele rechtvaardiging
Sterfhuis of vernieuwing
Slavernij en verzet
Excuus
Of
.....>

Geslaagd

Wim Kuin

75 jaar

75 jaar: leeftijd van wijsheid
van inzichten die uitzichten worden
van loslaten en bevrijd worden
 van bezit, grootheidswaan, status
 van opvattingen over gender, over religie
 van klatergoud en egobrille
 van knechten van naasten en verren
 van heersen over leven en zielen
 van doodspolitiek.

Ach wijsheid: hoe jou te voeden
te laten groeien en bloeien in
de banaliteit van macht en kwaad?

Ga naar de oorverdovende stilte
van het hart
voel en ontdek
het klateren van de zachtheid
ontmoet met alle zintuigen de ander.
Zo wordt verlangen naar heelheid en heil geboren
wordt wijsheid bron van leven
voeding voor een diep moreel kompas
waarin verbeelding alle ruimte krijgt.

Jan Halin

Jan Halin

Als je de Van Dale opslaat naar de omschrijving van 'ontketenen', dan volgen twee omschrijvingen:

1. bevrijden van ketens
2. laten losbarsten: een offensief ontketenen.

Ontketenen

in de context van Israël en Palestina

1. Feest – bevrijd van ketens van haat en vervolging

Op 14 mei 1948 las David Ben-Goerion de onafhankelijkheidsverklaring voor en kregen de Joden formeel een thuisland, dit jaar **75** jaar geleden.

Op 15 mei 1948 begon voor de Palestijnen de Nakba of Al-Nakba, de ramp of catastrofe, de verdrijving van meer dan 750.000 Palestijnen, de vernietiging van de Palestijnse/Arabische cultuur en begon de massale instroom van zionistische Joden. Honderden dorpen werden van de aarde weggeveegd.

Lang was Israël het land van melk en honing, een land dat de woestijn tot leven bracht, het land boekte onwaarschijnlijke overwinningen op Arabische aanvallen, de enige democratie in de regio. Zonder de bijzondere plaats in de wereldgeschiedenis te veronachtzamen na de Tweede Wereldoorlog en de verschrikkingen van de holocaust, is de laatste jaren is steeds duidelijker geworden dat Israël gewoon een land is waar je kritiek op mag hebben. Een goede vriendschap wordt toch o.a. gekenmerkt door elkaar de waarheid te zeggen? Daar hebben veel landen, zeker ook ons land, moeite mee.

Hoe kijken Nederlandse Joden tegen Israël aan: nog echt 'het land van melk en honing'? In de boeiende documentaireserie van Coen Verbraak *Het beloofde land?* zijn zij het er allemaal over eens dat het belangrijk is dat Israël er is als veilig thuisland. Maar zij zijn ambivalent over de manier waarop de staat is ingericht – zo ontbreekt een grondwet – over de bezettingspolitiek en over het lot van de Palestijnen. In de gesprekken wordt de vraag gesteld of de eigen veiligheid en vrijheid ten koste mag gaan van de veiligheid en vrijheid van andere mensen, van Palestijnen.

2. Meer dan 40 jaar ontketenen

Israël bestaat 75 jaar als onafhankelijke staat en de *Stichting Communication Middle East* (COME) werkt **al meer dan veertig jaar** aan ontmoeting en dialoog. Een geschiedenis waar we trots op zijn! De kans bieden om elkaar te ontmoeten is in de huidige complexe en agressieve politieke situatie bitter noodzakelijk. Vanuit dialoog werken aan begrip, aan respect, aan kleine veranderingen.

Geloof in het offensief van de hoop! Het geloof dat de droom het houdt, dat verbeelding de ruimte krijgt en zo toekomst mogelijk wordt.

Op onze website leest u o.a. wat deelnemers vertellen over deelname aan de seminars: www.stichting-come.nl

Jan Halin

voorzitter COME

Twee paneeltjes over slavernij voor het project

‘Voorbij de komma, slavernij toen en nu’

Stempel MOK – KOM

Jan Halin

(De vader van Anton de Kom was slaaf
op de plantage van meneer Mok.)

Haiku

zoon van slaaf van MOK
vrijheidsstrijder toen daar hier
ontketende held

Handboei

Jacqueline Halin

Haiku

eigendom van baas
vastgeklonken als waakhond
enkel handelswaar

Mayschen Morghenstondt

*Gheestelyck meditatie-liedt
op de wyse alst begint*

Het is wat mosterd na de maaltijd, een stukje over de meimaand. Zonder rare sprongen te hoeven maken past het volgende gedicht toch ook bij het thema *Ontketenen*. De tekst is van de remonstrantse predikant Dirk Rafaelsz. Camphuysen (1586-1627). Voor ontketenen is er altijd iemand nodig die ontketent, die boeien verbreekt waardoor iets mogelijk wordt en opbloeit. Laten we het maar positief benaderen. De laatste strofe van het gedicht vormt de tekst op de gevelsteen

naast de voordeur van het *Spinozahuis* in Rijnsburg. Met verwijzing naar deze tekst werd de huidige Spinozalaan in vroeger tijd wel Paradijslaantje genoemd.

Spinoza beschrijft, kort gezegd, hoe emoties ("affecten") het lijden van de mensen veroorzaken. Deze affecten begrijpen is een belangrijke stap om persoonlijk geluk te verwerven. De ketenen van het lijden verbreken, daar gaat het om.

Theo Kranenburg

Meische morgenstond

Dirk Rafaelsz. Camphuysen (1586-1627)

Wat is de Meester wijs en goed,
Die alles heeft gebouwd,
En nog in wezen blijven doet,
Dat 's mensen oog aanschouwt.

Die 's werelds wijden ommering,
Nooit uitgewaakt, bewaakt;
En door gepaste wisseling
Het zoet nog zoeter maakt.

Nu is de winter, dor en schraal,
Met al zijn onlust heen,
En de aarde heeft voor deze maal
Haar lijden afgeleên.

Dies is de tijd weêrom gekeerd,
Waar in natuur verjongt,
Haars milden Scheppers goedheid eert,
En met zijn gaven pronkt.

De Mei, wiens zoetheid zoover strekt,
Dat zijn gedachtenis
In 's mensen geest al vreugd verwekt,
Eer hij voorhanden is.

De Mei, het schoonste van het jaar,
Waar alles in verfraait 1);
De lucht is zoet, de zon schijnt klaar,
't Gewenschte windtjen waait.

Het dauwtjen, in den koelen nacht,
Wordt over 't veld verspreid,
Waar door de heel nature lacht,
En is vol dankbaarheid.

Onze aarde is met gebloemt' gesierd,
Het bijtjen gaart zijn was,
Het leeuwerikjen tiereliert,
En daalt op 't nieuwe gras.

Het bloempjen dringt ten knoppen uit,
't Geboomte ruigt van lof,
Het veetjen scheert het klaver-kruid
Graâg van het veldtjen of.

Elk diertjen heeft zijn vollen wensch,
En kwel-begeert' leît stil;
Behalven in den dwazen mensch,
Door zijn verkeerden wil.

De mensch van ware deugden leêg,
En vol van zotten lust,
Zich zelf en andren in den weeg,
Vermoordt zijn eigen rust.

Dit leven, 't welk niet enkel endt,
Maar kort ook is van duur,
En ligt van zelf slaat tot ellend',
Maakt hij zich dubbel zuur.

't Vee wordt ontzield, zijn eind is snel,
Zijn stervenspijn niet groot:
De mensch, door menig ziel-gekwel,
Sterft meer dan eenen dood.

Ach, had de mensch (zoo waar zijn stand
Vol hart- en zinnen-vreugd)
Of, zonder deugde, min verstand;
Of, bij 't verstand, méér deugd!

Ach! Waren alle Menschen wijs,
En wilden daarbij wel!
De Aard waar haar een Paradijs,
Nu isse meest een Hel.

KEMET

Nog te zien en te horen in het RMO
t/m 3 september 2023

tekst en foto's: Jasper Radder

In het Rijksmuseum van Oudheden (RMO) in Leiden is een uiterst interessante tentoonstelling ingericht: Kemet. Egypte in hiphop, jazz, soul & funk. Deze expositie toont de relatie tussen muzikanten met Afrikaanse wortels (vanaf 1950 tot nu) en het oude Egypte dat door de Egyptenaren destijds Kemet werd genoemd, 'het zwarte', maar dan in de zin van de vruchtbare zwarte aarde die als slib werd neergeslagen langs de oevers van de Nijl.

Om maar meteen met de deur in huis te vallen, het zegt dus niets over de huidkleur van de bevolking in het oude Egypte. In 2012 heeft Frank Ocean in zijn nummer *Pyramids* Cleopatra als zwarte koningin bezongen en kritiseerde daarmee dat zij vaak wordt afgebeeld als een witte vrouw en in de geschiedschrijving daarmee uit de Afrikaanse context is gehaald. Het RMO heeft dit gegeven in de tentoonstelling verwerkt. Zoals te verwachten zijn daarop de sociale media in actie gekomen met het produceren van 'bagger' van kwetsend tot discriminerend en zelfs racistisch van aard toe; ook complotdenkers ontbraken niet. Er kwam zelfs felle kritiek uit de Egyptische hoek vermeldt de NRC van 19 mei 2023 in een Commentaar. Het museum legt keurig uit dat de huidkleuren die je op de afbeeldingen uit het oude Egypte ziet niet na-

tuurgetrouw zijn, maar dat ze meestal de strenge regels van de Egyptische kunst volgen. Mannen kregen van de kunstenaars een rode huid en vrouwen een gele. Zie de afbeeldingen hierboven van vrouwen en een man met een Zonnegod met valkenkop.

Maar waar gaat de tentoonstelling dan wel over?

De expositie laat zien op welke verschillende wijzen artiesten uit de Afrikaanse diaspora, uit De Verenigde Staten, Jamaica en Nederland afkomstig, op zoek zijn naar hun Afrikaanse wortels en hoe zij geïnspireerd raakten door de kunst van het oude Egypte. De band met hun Afrikaanse verleden is ruw verbroken door de trans-Atlantische slavenhandel, ervaren zij. Ook de Europese overheersing over Afrika wordt vermeld (door rapper Nas), die startte met de verovering van Egypte door Alexander de Grote in 332 voor Chr.

Veel artiesten fantaseren over het leven in Kemet en laten zich inspireren door Egyptische goden (Isis en haar man Osiris en zoon Horus, en Amon en Ra), door koningen en koninginnen (Toetanchamon, Nefertiti en Cleopatra), door kleding en sieraden.

Hoes grammofoonplaat 'i am' van Nas met beelden uit het Oude Egypte

Sculptuur van Nas (à la Toetanchamon), 'I Am Hip Hop', door kunstenaar Dave Cortes

Hoes van John Coltrane en beeld van Cleopatra

Hoes van Nefertiti/Miles Davis en hoes van Aretha Franklin met de hoofdtooi van Nefertiti

Een anch, hiëroglief voor het Egyptische woord 'leven', door zangeres Eriqah Badu op de hoes van haar grammofoonplaat aan een vinger getoond als teken van haar band met het oude Afrika.

Zwart met wit

Nooit zal ik jou commanderen. De slavernij is immers afgeschaft? Ik ben weliswaar zwart met wit, maar ik heb manieren. Al was ik geel met groen gestreept: kleur doet er niet toe! Omgekeerd: wie tegen mij schreeuwt, kan het verder vergeten. Schreeuwen is onmacht. Het doet pijn aan mijn oren. Dan loop ik weg. Dan zoek ik een andere plek, waar men mij wel met (w)aardigheid behandelt. Ik heb goede oren. Als ik hoor dat de koelkast opengaat, sta ik meteen naast je. En wanneer ik mij Oost-Indisch doof houd, heeft dat een reden. Dan bewaar ik de vrede...

Bezoek

Wat zeg je? Moet ik nu van de salontafel af, omdat je zo bezoek krijgt? Ik ben geen theemuts. Het idee! Ik ben atletisch en gespierd. Zie je mijn sterke achterpoten? Vannacht ging ik vijf keer op patrouille. Ons huis bewaken, terwijl jij in Morpheus' armen lag. Er durft geen muis op tafel te dansen. En dat ene zilversje liet ik gaan. Eén zilveren vis in de gang maakt mij niet bang. Jou wel?

Zonnegloren

In de zomermaanden gaat de zon

steeds later slapen, maar wekt mij voor dag en dauw. De wereld is dan sprookjesachtig mooi! Dat moet je zien. Wacht, ik wek je morgen. Als je persoonlijke assistent. Ik ben jouw wekker, die miauw zegt. Eerst heel zachtjes, dan wat luider. Dat doe ik graag voor jou. En als je dan slaapdronken naast je bed staat, kun je mooi mijn ontbijt maken. Want een hond heeft een baas, maar een kat personeel. Wij zijn een team!

Blikopener

Ik wil best zelf mijn eten pakken, maar hoe werkt een blikopener? En ik ken je stille wens: een kopje thee op bed. Het leven is perfect als er iets te wensen overblijft, dat weet jij ook. Op zondagmorgen krijg ik graag iets extra's bij mijn ontbijt, zoals een gekookt eitje en versgeperst sinaasappelsap. Grapje! Met een halve portie stoofvlees ben ik ook tevreden, want je gaat al vroeg op pad om je bloemen weg te brengen, klokken te luiden, te bidden, te zingen en daarna uitgebreid koffie te drinken. Oh, nee: jij drinkt thee. Ook goed. Klinkt gezellig. Minder gezellig is, dat je pas om half drie weer thuis bent. De hoogste tijd voor mijn uitgestelde lunch. En als de zon bijna onder is, serveer je mijn diner.

Late Avondmaaltje

Je noemt het mijn Late Avondmaaltje. Dat is een heilig moment. Het is zowel om mijn buikje te vullen als om met dankbaarheid terug te kijken op de dag, die achter ons ligt. Ik bedank je met een trillende wandelstokstaart. Omdat ik van je houd. En van de lekkere paté, die je me voorschotelt: kip en zalm of kalkoen met garnaaltjes. Verrukkelijk! Je weet precies wat ik lekker vind: ben je zelf soms een kat? Je zou het eens moeten proeven. Op een toastje bij een goed glas. Of in jouw geval natuurlijk weer thee. Je hoeft niets, het mag. Ik zal jou nooit commanderen...

Poes

Opgetekend door het personeel van Poes: *Monique van der Gaag*

'Wat is de toekomst van de Ekklesia Leiden?'

Nu wij ons in de Ekklesia gaan beraden over de toekomst van onze geloofsgemeenschap, vroeg de redactie mij aan ChatGPT te vragen hoe deze robot daarover denkt. Ik stelde hem/haar/het de bovenstaande vraag. Binnen tien seconden liep het antwoord binnen. Zie hieronder.

ChatGPT kon uiteraard geen voorspelling doen. Wel worden de trends genoemd die vandaag de dag een rol spelen in onze maatschappij. Het kan zeker geen kwaad hiervan kennis te nemen.

Jan Slotboom

Als AI-model kan ik geen voorspellingen doen over specifieke toekomstige gebeurtenissen, zoals de toekomst van een specifieke organisatie zoals de Ekklesia Leiden. Ik ben echter getraind op een breed scala aan informatie en kan je enkele algemene aspecten geven die van invloed kunnen zijn op de toekomst van religieuze organisaties in het algemeen.

De toekomst van een religieuze organisatie zoals de Ekklesia Leiden kan afhangen van verschillende factoren, waaronder maatschappelijke trends, demografische veranderingen en interne dynamiek binnen de organisatie. Hier zijn enkele bredere trends die van invloed kunnen zijn:

1. Secularisatie: Veel westerse samenlevingen hebben de afgelopen decennia een toename gezien van secularisatie, waarbij religieuze betrokkenheid en geloofsniveaus zijn afgenomen. Deze trend kan van invloed zijn op het aantal mensen dat betrokken is bij religieuze organisaties.

2. Individualisatie: Mensen zijn steeds meer geneigd om hun eigen spirituele pad te volgen in plaats van zich aan te sluiten bij georganiseerde religies. Dit kan leiden tot een afname van het aantal mensen dat deelneemt aan religieuze gemeenschappen zoals de Ekklesia Leiden.

3. Technologie: Technologische ontwikkelingen, met name het internet en sociale media, hebben invloed gehad op de manier waarop mensen toegang hebben tot informatie en met elkaar communiceren. Religieuze organisaties hebben deze tools gebruikt om hun boodschap te verspreiden en gemeenschappen op te bouwen.

4. Sociale betrokkenheid: Religieuze organisaties kunnen relevant blijven door zich actief in te zetten voor maatschappelijke kwesties en sociale rechtvaardigheid. Als de Ekklesia Leiden erin slaagt om betrokkenheid en impact te tonen op lokale en mondiale vraagstukken, kan dit bijdragen aan hun toekomstige groei en relevantie.

Het is belangrijk op te merken dat deze trends algemeen zijn en dat de toekomst van een specifieke religieuze organisatie zoals de Ekklesia Leiden afhankelijk zal zijn van vele andere factoren, zoals leiderschap, betrokkenheid van de gemeenschap en het vermogen om zich aan te passen aan veranderende omstandigheden.

Ontketenen

Jan Blok

Het begon met een uitnodiging van de redactie van de Hooglandse Nieuwe. Wil jij een artikel van ongeveer 1500 woorden schrijven met als titel ‘Ontketenen’? Het thema mag breder geïnterpreteerd worden dan alleen de relatie tot slavernij. Mooie toevoeging in de uitnodiging ‘misschien moeten we wel meer ontketenen!’

Zo begint mijn hoofd er druk op los te associëren. Bij ontketenen dacht ik onder meer aan elkaar en jezelf ontketenen. Zelf ben ik als vrijwilliger in de Ekklesia als het ware ontketend door Jan Slotboom. Door zijn uitnodiging om te komen helpen bij het maken van de filmpjes in coronatijd veranderde ik van een redelijk trouwe bezoeker van de vieringen naar een actieve vrijwilliger. Dat filmpjes maken was trouwens een feest! Opeens stond ik midden in het vormgevingsproces van vieringen en maakte ik deel uit van een groepje met een paar ‘prominente vrijwilligers’, de voorgangers en de musici.

Door die stap van de periferie naar het actieve centrum van Ekklesia kwam veel op gang. Ik rolde van het één in het ander. Zo raakte ik betrokken bij de werkgroep duurzaamheid. Inmiddels is het project *BijMei - Groentedeler* daar uit voort gekomen, recent omgevormd tot een stichting. Samen met een flinke groep vrijwilligers oogsten en doneren we wekelijks 275 porties verse groenten aan de Voedselbank. Het budget van de Stichting Groentedeler is in drie jaar

ruim verdrievoudigd en staat nu al op 18.000 euro per jaar. We brengen dat budget bijeen met hulp van vrijwel alle Leidse kerken, de gemeente Leiden, de Benefietvogels, de Konferentie Nederlandse Religieuzen, particuliere donateurs en een aantal ondernemers.

Intussen ben ik gevraagd voor een groepje vrijwilligers dat het bestuur ondersteunt bij het ontwikkelen en organiseren van wat intussen het *Leids Concilie* heet. Met die groep en het bestuur plannen we momenteel bezoeken aan de participanten- en werkgroepen binnen de Ekklesia. In september en november zijn de eerste twee grote bijeenkomsten in een reeks van waarschijnlijk drie. Daarnaast hebben we, bestuur en voorbereidingsgroep, de ambitie en diepgewortelde wens om zoveel mogelijk leden te betrekken bij dit concilieproces.

De opdracht die we als groep van het bestuur hebben gekregen impliceert het organiseren van bijeenkomsten waarin onder meer de volgende vragen aan de orde komen:

- Wat is de ziel van de Ekklesia? Wat maakt haar uniek in inhoud en vorm en welke nieuwe groepen kunnen hiermee bereikt worden?

- Is de EL een som van individuen of zijn er gemeenschappelijke (geloofs-)waarden? Welke criteria zijn om af te pellen wat voor ons als groep van waarde is? Bijvoorbeeld, wat willen wij doorgeven aan anderen (onze kinderen, onze nabestaanden, de maatschappij)?

- Met welke partijen (religieus, niet religieus, studenten) is het zinvol om samen te werken, welke partijen liggen

minder voor de hand? In welke mate en op welke manier kan een dergelijke samenwerking vorm krijgen (van delen van faciliteiten tot fusie);

- Het opnieuw in beeld krijgen van onze opdracht als geloofsgemeenschap, zeg, het hernieuwd formuleren van de “Missie & Visie” van de Ekklesia Leiden.

Tot zo ver een kort citaat uit de opdracht die de voorbereidingsgroep kreeg van het bestuur.

De vraag die intussen wellicht in uw hoofd opkomt is waarom vertelt Jan ons dit allemaal? Is het trots, of wellicht ook iets anders?

Trots, zeker een beetje, maar ook zeker iets anders. Het is vooral een aanmoediging en uitnodiging aan u, lezer, die wellicht nu nog of weer in de periferie van de Ekklesia functioneert om de stap (nog een keer) te wagen, uzelf te ontketenen. Waag het er gewoon op want wat ik leerde is dat het nemen van die stap meer dan de moeite waard is. Samen werken aan het heden en de toekomst van de Ekklesia ervaar ik als een groot genoegen. Actief betrokken zijn bij activiteiten die onderdeel van ‘het horizontale’ en ‘het verticale’ is echt een feest. Samen met jullie vorm geven aan dat wat mij ten diepste beweegt, betekenisvol inhoud geven aan de waarden die ik van huis uit meekreeg en gedurende mijn leven verder heb fijngelespen en slijp. Dat is waarom ik actief lid wil zijn van onze gemeenschap.

Mijn analyse van de interne organisatie en waarom u moet komen helpen: kijkend naar de huidige Ekklesia organisa-

tie beoordeel ik die als én bevlogen én een beetje naar binnen gekeerd, maar bovenal kwetsbaar en wellicht weerloos. Lucebert zei het al:

Alles van waarde is weerloos.

Voor het gemak heb ik hier kwetsbaar en weerloos min of meer als synoniemen gebruikt, maar laat mij uitleggen wat ik bedoel. Veel functies bij weinig mensen. Er komt te veel werk en verantwoordelijkheid op te weinig mensen neer. Dat lijkt soms efficiënt en dat kan het soms ook even zijn, maar in mijn ogen is het voor een gezonde vereniging volstrekt ongewenst. Vrijwilligerswerk doe je het beste met een grote groep uiteenlopende mensen. Ik sta als ideaal een één-petten-beleid voor. Wetend dat dit wellicht moeilijk te bereiken is, lijkt het mij nastrevenswaardig voor een gezonde en duurzame vereniging. De term één-petten-beleid spreekt voor zich maar ter verduidelijking: liever geen dubbelfuncties. Sinds ik actief deel uit maak van de organisatie en die van binnen uit steeds beter leer kennen, zie ik vrijwel alléén maar dubbelfuncties. Dus, u daar in de periferie, u bent (weer) aan de beurt, we zitten met smart op u te wachten. Met meer vrijwilligers valt er meer te genieten, leuk voor u en goed voor de vereniging. Laten we samen de vereniging verder versterken en haar de plek in de samenleving geven die zij verdient.

Stel nu dat u allemaal gehoor zou geven aan mijn oproep, wat zou er dan kunnen gebeuren? Een volstrekt onvolledige opsomming uit het vacaturelijstje van de vereniging:

- De stuurgroep diaconie zoekt dringend versterking om de contacten te onderhouden met onze diaconieprojecten dichtbij en ver weg. Wie komt er helpen om korte filmpjes te maken over de diaconieprojecten?

- Het bestuur heeft een vacature: nog steeds geen secretaris. Misschien is het een idee om die functie en het werk van de secretaris te splitsen in meerdere werkpakketten en die dan te verdelen over twee of drie vrijwilligers.

- De pr-commissie, verantwoordelijk voor ondermeer nieuwsbrief en website, heeft verschillende vacatures. Ambitieuze projecten blijven daar liggen bij gebrek aan menskracht, heel jammer.

- De werkgroep diensten en de streamers zijn op zoek naar vrijwilligers die affiniteit hebben met of belangstelling voor nieuwe technologie. Daar liggen plannen voor 'pastoraat online' en an-

dere spannende experimenten.

Ik zei het al, een volstrekt onvolledige opsomming van rollen die helaas nu nog onvervuld zijn en taken die liggen te wachten op een enthousiaste vrijwilliger.

Daarnaast zullen we echt werk moeten maken van het versterken en/of ontdubbelen van die eerder genoemde sleutelposities die nu door enkelingen worden uitgevoerd. Velen houden hun vingers gekruist en hopen dat het goed blijft gaan en dat ze niet uitvallen. Ik weet zeker dat die sleutelfiguren graag inzicht geven in hun activiteiten en blij zijn om dingen samen met u op te pakken. Tot zo ver onze eigen interne organisatie.

Nogmaals: wat als 'iedereen' een stap naar voren zou zetten? Welke maatschappelijke taken zouden we dan nog kunnen oppakken? Hoe zouden we onze Ekklesia Leiden nog breder en beter kunnen positioneren?

Daarmee bedoel ik: Uiting geven aan waar wij voor staan in de brede maatschappelijke discussies. Weer glans en vorm geven aan het politieke engagement waar de Ekklesia om bekend stond. Intern die maatschappelijke thema's bespreken en bespreekbaar maken met en voor anderen. Prettig neven effect is dat we juist daarmee ook weer nieuwe groepen zullen aanspreken die zich wellicht ook aan ons willen verbinden.

Welke thema's dan? Een paar voorbeelden uit mijn krant van de afgelopen 14 dagen.

'Het kabinet wil de komende jaren in totaal 3,4 miljard euro ontwikkelingsgeld gebruiken om de opvang van asielzoekers in eigen land te bekostigen. Volgens internationale afspraken is dit toegestaan, maar dat wil niet zeggen dat het deugt.'

'Kabinet handelt immoreel als het ontwikkelingsgeld gebruikt voor asielopvang. Voorjaarsnota • In een gepeperde brief vragen Nederlandse religieuze leiders het kabinet om een voorgenomen bezuiniging te heroverwegen. 'De allerarmsten betalen de prijs.'

Nu weet ik wel dat onze kersverse nieuwe voorzitter en onze beoogde nieuwe pastor nog net niet de statuur hebben van Nederlandse religieuze leiders. Toch zou ik graag met jullie, mijn mede verenigingsleden, willen onderzoeken welke invloed we vanuit onze kring

kunnen aanwenden om deze ontwikkelingen ten goede te keren. Hoe kan het dat we ons best doen om via onze diaconale inspanningen daar te helpen en intussen het kabinet hier onweersproken met deze ideeën en plannen laten wegkomen?

'Beweging • Zaterdag blokkeren de klimaativisten van Extinction Rebellion opnieuw de snelweg A12 in Den Haag. De organisatie die lang als radicale activistenclub werd gezien, wint snel aan maatschappelijke steun.'

'Veel sympathisanten.'

'Stop fossiele subsidies, is de belangrijkste eis. Die krijgt inmiddels steun van 130 maatschappelijke organisaties, waaronder Urgenda, Pax en vakbond FNV, die deze week een protestbrief hierover aan het kabinet stuurden. Ook financiële instellingen ondertekenden, zoals pensioenfondsen ABP en PME en ASN Bank. Al die sympathisanten schuiven niet aan op de A12. Maar dat zij steun uitspreken voor de naar verwachting bijna drieduizend XR-activisten die dat wel doen, is veelzeggend.'

Is het denkbaar dat EL bij een volgende demonstratie ook haar steun en positie zichtbaar maakt? Zijn er onder ons al voldoende bezorgde ouders en grootouders die ons de weg willen wijzen om daar vorm aan te geven?

Ik nam u in ruim 1500 woorden mee in mijn dromen over hoe een ontketende EL zich zelf intern zou kunnen versterken. Daarnaast: hoe we naar buiten toe nog beter en breder kunnen laten zien wie we zijn en waar we voor staan. Natuurlijk moeten we over van alles eerst in gesprek en ja er gaat al heel veel heel goed.

Beter dan Martin Luther King kan ik het niet opschrijven, hij schreef het volgende en vrijwel iedereen kent dit citaat:

'De diepste angst is niet dat we onmachtig zouden zijn. Onze diepste angst is juist onze niet te meten kracht. Niet de duisternis, maar het licht in ons, is wat de meesten vrezen. We vragen onszelf af: 'Wie ben ik om mezelf briljant, schitterend, begaafd of geweldig te achten?' Maar waarom zou je dat niet zijn? Je bent een kind van God! Je dient de wereld niet door jezelf klein te houden.'

Meer weten over wat u kunt doen, neem gerust contact op met een bestuurslid of stuur een mailtje naar:

info@ekkesialeiden.nl

Een stevig fundament om op te bouwen

René Fraters

Het is 6 december 1273, de beroemdste dominicaan van zijn tijd draagt de mis op. Zijn naam: **Thomas van Aquino**. De grootste geleerde van zijn tijd. Als er problemen zijn dan is al gauw de roep: "Breng Thomas hierheen..." Een *conclaaf* dat maanden uitloopt, een *conclie* dat moeizaam verloopt, telkens doet men een beroep op hem. Maar bovenal is hij een theoloog, en hij werkt al vele jaren aan zijn magnum opus de *Summa Theologiae*. Een magistrale synthese van alle kennis over God en geloof.

Maar dan tijdens die decemberdag gebeurt het, hij draagt op zijn eigen manier de mis op. Hij verstart even en dan valt hij stil. Later vraagt zijn secretaris om het schrijven aan zijn meesterwerk te hervatten. Maar hij antwoordt: "Alles is stro in vergelijking met wat ik gezien heb."

Dat is nogal wat. Een geleerde die zijn hele leven gewijd heeft aan het zoeken naar een synthese tussen het christelijke geloof en de Griekse filosofie ziet op eens in dat al deze geleerdheid tevergeefs is. Een paar seconden van een intense innerlijke ervaring veegt de gehele lei schoon. Twee duizend jaar kennis verliest zijn greep op Aquino. Nu hoor ik je al zeggen, ja, dat was toen, dat gebeurde met hem, kijk, ik ben maar een gewoon iemand. Dit gebeurt mij niet. Dat is maar de vraag. Modern onderzoek in de godsdienstpsychologie leidt tot de conclusie dat ongeveer een derde van de mensen, gelovig of niet, ooit een spirituele, een mystieke ervaring zal krijgen. En dat zet de hele boel op zijn kop.

Nu is onze geest van nature onrustig, en een doener. Zeker bij dit wil hij iets ondernemen, het afdwingen als het even kan. Er zijn duizenden die alle mystieke klassiekers doorworstelen, naar lezingen gaan, wijze mensen bezoeken. Ik weet het, ik was ook zo. Maar de allerbeste tip die er is, bestaat uit slechts een woord: ONTSPAN. Want, dat wat je zoekt is er al. Je hoeft niks te regelen, te forceren. Alles is Hier. Wat jij en ik enkel nodig hebben is een bankje in de zon. Echt.

Maar nu gebeurt het. Je leest dit en je wordt woedend. Wat is dit voor New Age gebazel! Of, je herkent al langer dat het hier om gaat maar het lukt maar niet, je loopt telkens vast. Wel, dan kan meditatie of een speciaal soort therapie helpen, eentje die je frontaal met je verdrongen verleden confronteert. Ik kan je deze methode aanbevelen: *Tools for Life*. Het bijzondere van deze vorm is dat het de inzichten uit de oosterse filosofie combineert met westerse psychologie. En het is juist de combinatie van deze twee die het zo gezond maakt. Alleen filosofie kan maken dat je gaat zweven, dat je vast loopt. Alleen psychologie leidt vaak tot de opmerking: "daar moet je mee leren leven." Nu heb ik veel geworsteld met angsten en depressies in mijn leven, maar door *Tools for Life* gebeurde het wonder, ik zat niet meer verstrikt in mijn verleden. En soms heeft je verleden aandacht nodig voordat je verder kan in het heden, ook spiritueel.

Ook is er een ander, nog fundamenteel probleem en dat is dat wij door al onze ideeën en concepten de realiteit continu geweld aandoen. Elke dag weer. Een simpel voorbeeld: als je elke dag tegen jezelf zegt: 'alles wat ik doe zal mislukken...' dan zal dat een verwoestende invloed hebben op je leven, op je geluk. Deze negatieve overtuiging neemt als het ware je bestaan over. Dit is een vrij extreem voorbeeld, maar als je de rust zou nemen om al je gedachten eens wekenlang te volgen, dan zou je je kapot schrikken van alle bullshit waarin je denkt te geloven... Alles wat je ouders en andere opvoeders je hebben aangepraat. En dan alles van de school en universiteit. En elke generatie wordt gedwongen dit te herhalen. Ad nauseam! Dus: STOP. Stop ermee om anderen na te praten, te kopiëren. Dat maakt je enkel ongelukkig.

En nu dan tot slot het anti-gif, want als je alle concepten ondermijnt dan dreigt soms nihilisme of existentiële wanhoop. Dit is het; G'd heeft ons gemaakt. Ja, G'd heeft jou en mij uit liefde gemaakt. Als je daar voortdurend op mediteert dan kan er iets zichtbaar worden. Niet omdat het in de boeken staat, niet omdat je het gelooft (gevaarlijk

woord dat geloven), nee omdat het er IS. Jij ervaart Dat. En als je al los bent van dat hele G'd gebeuren: dan kan je je richten op het astronomische inzicht: wij zijn gemaakt van sterrenstof. Alle atomen die in mijn en jouw lichaam bestaan zijn ooit in de oertijd gebakken door miljoenen ontplofende reuzensterren. Neem eens de tijd om je over dat wonder te verbazen. En dan nog een wonder: JIJ BENT UNIEK. In deze bijzondere samenstelling van atomen en moleculen zal er maar één zijn tijdens de miljarden jaren van het bestaan van het heelal. En als je sterft dan betekent dit dat deze vorm nooit meer terugkomt. Nooit meer!! Verbijsterend toch? En wat een schoonheid, jij en ik zijn uniek. Wat er ook met je gebeurt dat kan niemand je ooit afnemen.

Rest mij enkel een bevrijdend woord te parafraseren van rabbi Jesjoea ben Joseef. Er was ooit een man die zijn huis op zand bouwde (op ideeën en concepten). Toen kwam er een storm en het huis stortte ineen. Een ander man bouwde zijn huis op een rots (op zijn authentieke eigen ervaring), de storm kwam, het beukte op het huis in, maar het huis bleef staan. Dit is het enige wat we kunnen doen in dit wankel en tijdelijk bestaan. Zoek dan die onvergankelijke rots in je leven. En bouw daar je huis op. Hallelujah.

PS:

Dit artikel was bedoeld voor het maandnummer over 'Bouwen' maar kwam te laat binnen.

https://www.npostart.nl/op1-10-april-2023/10-04-2023/POW_05517742

Marc van Dijk, biograaf van Huub Oosterhuis.

Uit het boek “De paus van Amsterdam”:

Een bisschop heeft boven zich de kardinalen en de paus, maar Huub had niemand boven zich. Conflict met zijn kerk in 1969, maar hij wilde doorgaan met wat hij aan het doen was. Hij had zijn eigen kerk en daar was hij eigenlijk gewoon paus. Een beetje ironie; hij vond dit zelf wel een leuke bijnaam.

In de jaren zestig was de Studentenkerk Amsterdam progressief:

- Gewaden verruild door pakken en stropdassen
- Er moest Nederlands gezongen worden in plaats van Latijn
- Begrijpelijke taal in plaats van mysterieus adoratiegedoe

Hij droeg betekenis aan katholieken en protestanten, nu nog, elke zondag. Ook mensen die de kerk verlaten hadden en toch voor een begrafenis een goede tekst moesten zoeken, komen snel uit bij de teksten van Huub Oosterhuis.

Kerkelijke taal schept afstand; dogmatisch, opdreunen van geloofsformules. Begrijpelijke taal brengt dichtbij; oren gespitst; lijkt over mij te gaan of over nu. Zijn werk is omarmd. Juist in de katholieke kerk, nog steeds. De bisschoppen die kritiek op hem hadden begin jaren 2000 zijn allemaal gewijd met liedjes van hem, toch een soort ironie. Als het celibaat er niet was geweest, was hij priester gebleven. Hij schreef vijftig boeken en honderden teksten, vooral voor de liturgie.

Arjan Broers, ambtgenoot en pastor van de Dominicuskerk Amsterdam:

Behalve dat intieme en theatrale van het katholieke geloof had hij ook dat echte bijbelse en profetische. Lijstduwer van de SP geweest. Hij stond echt open voor een geloof dat ook de armen tegemoet wilde komen. Zijn dochter zong in haar concert op 1e Paasdag ook ‘Delf mijn gezicht op, maak mij mooi’. Dat klinkt als een liefdeslied; religieuze verbeelding die heel erg naar binnen gaat. Pasen is het feest van de Opstanding om je toe te vertrouwen aan de dood, dat er toch een nieuw leven komt.

Het concert eindigde met het lied ‘Dan zal ik leven’. Na het optreden van Trijntje is hij heengegaan. Heel bijzonder; het zegt volgens mij iets over zijn wilskracht. Hij is geboren op Allerheiligen en is gestorven op 1e Paasdag. Zijn zoon Tjeerd is geboren op 1e Kerstdag. Zijn teksten zijn in de Ekklesia sinds de jaren zestig tot wasdom gekomen. Het liedboek, driekwart daarvan waarschijnlijk van Huub Oosterhuis, er staan geen namen bij in het liedboek.

Jacqueline van Peursen keek op 10 april naar het tv-programma Op1 en werd getroffen door wat er over het overlijden van Huub Oosterhuis werd gezegd. Zij maakte van een deel daarvan een transcriptie.

Uit de kunst

In 2022 was in de Kunsthall KAdE in Amersfoort de expositie 'Schurend Paradijs' ingericht. Deze tentoonstelling laat zien hoe een reeks hedendaagse kunstenaars kijken naar het 'Paradijs'. Zowel de meest ideale voorstelling daarvan als kanttekeningen bij dit concept komen aan de orde. Het is een uitbundige tentoonstelling die de grauwheid en eentonigheid van deze tijd doorbreekt met kleurrijke vergezichten en overdadige verbeeldingskracht.

De kunstenaars zijn door de Kunsthall uitgenodigd om een ruimte te vullen met hun blik

op de chaotische wereld van vandaag. Zij onderzochten de tegenstellingen die het thema 'Paradijs' oproept: maakbaarheid versus realiteit, ongerepte versus aangetaste natuur, eeuwigheid versus vergankelijkheid.

De kunstenaar Marcel Pinas toonde de bedreigde omgevingen en culturen van Suri-naamse binnenlandbewoners. Met de nieuwe kunstinstallatie 'Mi libi waiti moo gowtu' ('Mijn leven is meer waard dan goud'). Hieronder de weergave.

Jasper Radder

De column van *Hans Feddema*

Hoe de polarisatie en dreigingen te duiden?

Velen zullen het zich nog wel herinneren: er was in ons land in redelijke mate sprake van een volksziel rond groepen als familie, dorpen, stadsdelen, ja soms ook bij een bepaalde straat, waarbij dan vaak gezegd werd: zie je wel dat is typisch die groep, of dat gedrag hoort echt bij die straat of dat dorp.

Het had veel voordelen, zeker als er ook kon worden samengewerkt. Een nadeel was echter dat het individu hierin wel eens te weinig tot zijn recht kwam. Ik herinner me de ontmoeting met een vrouw uit Maastricht, die me zei dat haar vader alles bepaalde en dat zij in die tijd nooit 'ik' had gezegd. De individuele ziel verdrong maar al te vaak in die tijd.

Het was dan ook een verademing dat enige decennia terug het sociologische proces van individualisering opkwam, waardoor meer aandacht kwam voor de individuele ziel. In wezen bevinden we ons nog steeds in dat proces van individualisering. Niet iedereen is daar overigens blij mee, vooral ook omdat het nogal doorgeschoten of beter gezegd wat uit de hand gelopen is. Eerst vooral op internet, maar nu ook in de gewone samenleving. Het individu heeft moeite met gezag of meer nog met de bekleders van de macht, ja met allen die daar in de buurt zitten zoals rechters en journalisten. Naast geweld is wantrouwen tegen deze groepen dan ook kenmerkend voor deze tijd. Verre van leuk, omdat bij veel wantrouwen jegens journalisten en de gezagsdragers de democratie gevaar loopt.

Er zijn zelfs al groepen, die onder dit proces van individualisme te lijden hebben. In het oog springend zijn daarbij de traditionele kerken en kloosters. Dat het ledental van kerken nogal terugloopt weten we al en ook dat strakke regels van bovenaf en te veel dogmatiek daarbij een rol spelen. Ik kwam in mijn studententijd en daarna nogal eens met plezier in

kloosters en schrok dan ook toen ik las dat zij momenteel leeglopen. Mediacyfers geven aan dat de aantallen kloosterlingen bijna zijn gehalveerd en dat zij voor 87 procent boven de 70 jaar oud zijn. Daarbij komt dat kloosters nauwelijks nog jongeren aantrekken. Ik heb de sfeer er meestal warm en spiritueel gevonden en begrijp nu dat jongeren zich vooral storen aan het gezag van de abt of de abdis, hoe mild die ook wordt uitgeoefend.

Voor kerken geldt dat wellicht nog sterker. Hoe daarop te reageren, is dan de vraag. Ik denk dat veel kerken daarmee worstelen, te meer omdat alom geworkt is aan de ontwikkeling van het denken alleen, met een sterke nadruk op de ratio. Sommige spirituele groepen proberen het met mystiek vanuit de geestelijke wereld, waarbij het individu niet langer te maken krijgt met mensen die boven je staan en zeggen wat te doen, maar rechtstreeks in verbinding zijn met Christus en engelen, die ons vaak wel continu adviseren via de geest. Misschien zou dit accent ook iets zijn voor de kerken om weer tot leven te komen.

En wat de politiek betreft is het raadzaam steeds met elkaar in gesprek te gaan om het wantrouwen te overwinnen en natuurlijk ook het gewelddenken.

De wijsheid van Mahatma Gandhi kan daarbij helpen. Vlak voor zijn dood zei hij nog: 'De Britten heb ik behoorlijk bestreden toen ze over ons land heersten, maar opvallend is dat zij uit ons land vertrokken zijn als vrienden en wij als beide landen nog samenwerken en verbonden zijn. Het geeft aan dat mijn actieve geweldloosheid een model is dat niet gebaseerd is op haat maar op liefde'.

Dr. Hans Feddema is antropoloog, polemoloog en publicist

Berichten van de redactie

HN digitaal

Vanaf dit jaar worden alle nummers uitsluitend digitaal uitgebracht. Een pdf is te downloaden via een link in de nieuwsbrief en op de website.

Postabonnementen

U kunt ook kiezen voor een postabonnement. De kosten van drukken en bezorging worden dan in rekening gebracht. Het jaarabonnement van 20 euro graag vooraf betalen.

Nieuwe abonnees kunnen zich opgeven bij het secretariaat:
info@ekkesialeiden.nl

Meeneem-abonnement

Vanaf het septembernummer kunt u de HN na de zondagse viering meenemen. Wilt u daarvan gebruik maken, maak dan vooraf € 5 over op NL66INGB 0004819829 o.v.v. meeneemabonnement HN 2023 (voor het september- en kerstnummer).

Vier nummers per jaar

De HN verschijnt vier keer per jaar. De persoonlijke informatie uit de nieuwsbrieven en uit het besloten deel van de website wordt niet in de HN opgenomen. De nadruk zal liggen op de thema-artikelen en de rubrieken.

Volgende nummer

Het **septembernummer** zal verschijnen op zondag 3 september met als thema:

Profeteren

Wat denkt u over de toekomst? Kunnen we de toekomst voorspellen? Hoe ziet de Ekklesia er uit? U kunt over dat thema een artikel insturen van maximaal 600 woorden naar: HN@ekkesialeiden.nl
De kopijdatum is:

zondag 20 augustus

Zo moeilijk om te kiezen...

Sinds 1982 zing ik met de Schola in de Ekklesia deze liederen en telkens denk ik aan de mensen met wie en voor wie we deze liederen gezongen hebben.

In vieringen met rouw, trouw en dopen, in de cyclus van het jaar, de seizoenen, speciale vieringen, opening academisch jaar in Franeker, gedenkdagen, Lieddagen, met het koor van Antoine Oomen, Scholaweekends, noem maar op... in binnen- en buitenland...

Als ik in andere kerken kom en ik zing daar liederen/psalmen uit het liedboek, dan zing ik mee, natuurlijk, maar vaak mis ik een diepere laag, een krachtgevende bron. Dat is persoonlijk uiteraard, want elk lied betekent voor iedereen weer iets anders... Elke persoon heeft andere associaties bij bepaalde woorden of melodieën. Maar ik wil ruimte en vrijheid voelen in mijn manier van geloven, leven, bidden in de wereld. Vaak zijn er in de liederen in het liedboek te vaak bepaalde dogma's aanwezig of er wordt niet meerstemmig gezongen en dat mis ik dan ook. Daarom zing ik zo graag in de Schola en de Ekklesia. Of ik zing mee met cd's en ik kan me vrij voelen op de vleugels van een lied...

Wat doen deze liederen met mij? Ze geven me hoop, zingend, biddend, dagelijks, op donderdagavond in de Lokhorstkerk en op zondag in de Hooglandse kerk...

Het mooie van het zingen bij de Schola is, dat we op donderdag alle liederen al samen zingen. Die blijven dan doorklinken tot en met zondag, maandag, dinsdag, woensdag... Rob Brussee heeft dat proces prachtig beschreven in zijn boek over de Scholaliederen. Ook zo mooi om te zien, hoe Rob die rijke teksten beleeft...

Deze liederen, deze gedichten raakten mij meteen de eerste keer in 1982, dat ik ze met de Schola tijdens een open avond in de Lokhorstkerk onder leiding van Wim de Ru zong:

*O Heer God, erbarmend, genadig,
lankmoedig, rijk aan liefde, rijk aan
trouw...*

Heel veel prachtige, dierbare herinneringen komen boven aan mensen voor

wie en met wie we deze liederen gezongen hebben: *hun stoet is zonder einde en getal, tel maar de sterren...*

Met en voor mijn ouders zing ik *Tijd van vloek en tijd van zegen* en ook *Tussen de tijd* en *Die chaos schiep tot mensenland*.

We zingen *Licht, dat ons aanstoot in de morgen* in de opkomende zon in het klooster van Oosterhout tijdens een kloosterweekend in 1983 en bij een doopdienst op Pinksteren 1992. En in de gangen van het klooster in Huissen tijdens een Scholaweekend 1983, waar we ook *Rejoice in the Lamb* van Britten instuderen.

We zingen op reis naar de DDR in 1983 met Herman Wiersinga en Hans Langenbach en andere Ekklesiagangers. Vooral zingen we op reis naar Frankrijk in 1984 met Henk van Breukelen, met Yvonne, Ruth, Gerda, Tineke en zoveel meer. Met collega Aat op weg naar Dresden en Praag voor leerlingen uit Katwijk en de Junge Gemeinde Dresden in de jaren 1989, 1990 rond Hemelvaartsdag... Onvergetelijk: *Hoever te gaan en of er wegen zijn?*

In november 1989 valt de muur en we zingen, ook in mei 2017 tijdens Kirchentage in Erfurt, Weimar, Wittenberg, Berlin, Dessau, Leipzig in het Duits. En in juni 2019 in het grote voetbalstadion van Dortmund, met diverse Ekklesiagangers en met Anselm Grün. (Maar ook al in 1983 in Dresden: met als Thema: Vertrauen Wagen)

We zingen wandelend met de Schola plus aanhang in de bergen rond Claretia sinds 2001: *Boomgrens voorbij* en *op adem komen in de dunne lucht*.

Het lied *Uit staat en stand en wijsheid losgewoeld* zing ik enkele keren bij diverse cursussen in Weimar... omdat

het zo heerlijk zingt en een enorm gevoel van vrijheid geeft... Het gedicht begint wel met ontworteling, schudden op je grondvesten, je wordt uit wijsheid losgewoeld, dat is heftig... Maar de plataan voelt licht onder de schors... *een vlaag van knoppen die op springen staan*.

Je mag zelf keuzes maken: Uit jij en jou en woorden wegvluchten... *Ergens heen gejaagd, boomgrens voorbij...* Door wie? Door die God uit Psalm 139? Door zelf te kiezen? *Want niemand zegt, hoe jij moet leven, nergens staat het opgeschreven...* Hoe bevrijdend is dat?

En al zingend merk ik, dat al deze liederen optimisme uitstralen, licht doorgeven, dwars door alle twijfels en verdrietig makende dingen, zoals crisis, ziekte en oorlog... Deze gedichten zetten me ook aan het denken... *Geen taal die hem vertaalt*. Alle zinnen van dit lied zijn stuk voor stuk raak, ze raken mij, ook al zijn ze nog niet allemaal waar... Deze gedichten houden de hoop in mij levend: *God weet, komt het goed, een rechtvaardige wereld, waar niet de dood heerst...* Ook in tijden van oorlog houden deze woorden mij overeind. *God zoekt naar ons, hij komt in mens na mens ons tegen. Wensdromen worden waar, wij spreken met elkaar een taal van hoop en vrede...*

Laten we samen zingend blijven dromen, blijven bidden op zoveel mogelijk manieren, met zoveel mogelijk verschillende invalshoeken. Daarom kan ik zo moeilijk kiezen...